

Yhteenveto:

Suomesta maahanmuuttomaa – yhdessä tavoitteista tekoihin

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto järjesti 29.9. seminaarin teemalla ”Suomesta maahanmuuttomaa – yhdessä tavoitteista tekoihin”. Seminaarin tavoitteena oli pohjustaa tulevaisuuden maahanmuuttopolitiikan ja sitä tukevan lainsäädännön valmistelua.

Seminaarissa teemaa lähestyttiin kolmella pääkysymyksellä:

- Millainen maahanmuuttomaa Suomi on nyt?
- Mihin suuntaan olemme menossa?
- Millaiselta maahanmuuttomaalta Suomi näyttää ulkopuolelta tarkasteltuna?

Seminaariin osallistui 170 maahanmuuton asiantuntijaa paikan päällä Helsingissä sekä etänä. Seminaari toteutettiin yhteistyössä useiden muiden tahojen, kuten valtiovarainministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Seminaarin juontajana toimi sisäministeriön strategiapäällikkö **Ari Evwaraye**.

Avauspuheenvuoro johdatti päivän teemaan kokonaiskatsauksen kautta

Seminaarin avauspuheenvuorossaan valtiosihteeri **Akseli Koskela** pohjusti seminaarin teemoja käyden läpi maahanmuuton historiaa Suomessa. Väestömme on jo alun perinkin sekoittunut eri suunnista Suomen alueille tulleista ihmisistä. Suomesta on myös lähdetty maailmalle, esim. Kanadaan, Yhdysvaltoihin ja Venäjälle.

Valtiosihteeri Koskela käsitteli puheenvuorossaan myös maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan kehittymistä Suomessa. Tulevaisuuden osalta hän nosti erityisesti esille Suomen taloudellisen huoltosuhteen heikentymisen ja yritysten tarpeen saada osajia enemmän kuin Suomesta löytyy. Yhteiskunnalta tarvitaan vastaanottavuutta: valtiovallan toimet jäävät turhiksi, jos yhteiskunnan asenteet eivät tue tavoitteita. On tärkeä tunnistaa yksittäisten tapausten taustalla oleva rakenteellinen syrjintä ja rasismi.

Millainen maahanmuuttomaa Suomi on tilastoissa?

Helsingin kaupungin erikoistutkija **Pasi Saukkonen** tarkasteli puheenvuorossaan Suomea maahanmuuttomaana tilastojen valossa. Maahanmuuton taustalla merkittävä osatekijä on ketjumuuutto: ihmisiä muuttaa sinne, minne on tietystä maasta jo ennenkin muutettu. Ketjumuuutto on Suomessa vähäistä verrattuna esim. moniin verrokkimaihimme. Työperäistä maahanmuuttoa on tullut Suomeen lähinnä vain Virosta. Kun tarkastellaan viimeaikaista muuttoliikekehitystä, havaitaan, että työperusteinen maahanmuutto on kasvussa, mutta määrät ovat edelleen huomattavan pieniä.

Tulevaisuuden osalta Saukkonen nosti esiin ketjumuuton, Viron oman työvoiman tarpeen, Venäjän tilanteen arvaamattomuuden sekä sen, että vuoden 2015 tilanne tuskin toistuu maiden sulkiessa rajojaan aiempaa nopeammin ja estäen siten liikkumisen maasta toiseen. Työperäisen maahanmuuton edistämisen osalta Saukkonen totesi, että toisin kuin usein

ajattellemme, Suomi ei valitse osaajia, vaan maahanmuuttajat valitsevat Suomen muiden maiden joukosta. Maahanmuutosta voi olla apua väestön rakenteellisiin ongelmiin, mutta se ei niitä yksin ratkaise. Suomeen muuttaneet ovat vahvasti keskittyneet pääkaupunkiseudulle. Tämä on syytä ottaa huomioon, jos maahanmuuton avulla pyritään ratkaisemaan koko maan ongelmia.

OECD:n maahanmuutto-osaston johtaja **Jean-Christophe Dumont** osoitti tilastojen avulla Suomen olevan OECD-maiden joukossa keskivaiheilla houkuttelevuudessa – esimerkiksi Ruotsi ja Norja ovat onnistuneet houkuttelevuudessa paremmin. Suomi ei ole jäljessä korkeakoulutettujen maahanmuutossa, kun katsotaan OECD:n keskiarvoa, mutta jotkut maat pärjäävät paljon paremmin. Rekrytoinnin vaikeudet eivät ole rajoittuneet pelkästään korkeasti koulutettuihin ammatteihin.

Dumont tarkasteli sitä, mikä muuttoliikkeen suunnittelun rooli voisi olla työvoimapulan ratkaisemisessa. Muuttoliikkeen suunnittelu on erityisen haastavaa mm. siksi, että osaajista on paljon kansainvälistä kilpailua. Lisäksi esimerkiksi kielimuuri voi olla kansainvälisen rekrytoinnin esteenä. Dumont piti tärkeänä tarkastella asioita laajasti, ei pelkästään yhdessä ministeriössä, vaikka eri asiat voivatkin olla tärkeitä eri ministeriöille.

Maahanmuuttopolitiikassa pitäisi pystyä määrittelemään entistä paremmin sekä lyhyen että pidemmän aikavälin tavoitteet. Keskustelua tästä aiheesta on käytävä: on tarve yhdessä päättää, mikä on parasta Suomelle.

Yhteistyön edistämiseen tarvitaan yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa

Q&A-hetki oli seminaarin osallistujille mahdollisuus päästä osaksi keskustelua ja esittää kysymyksiä Pasi Saukkoselle ja Jean-Christophe Dumont'lle. Q&A-osuuden aikana keskusteltiin muun muassa kansainvälisten opiskelijoiden roolista maahanmuutossa: Suomeen muuttavat opiskelijat voivat olla hyvä keino menestyä työmarkkinoilla, vaikkakaan pelkästään opiskelijoiden avulla työvoimapulaan liittyviä ongelmia ei ratkaista.

Keskustelussa tuotiin esille lisäksi se, että maahanmuuttajien osallisuus olisi tärkeä varmistaa, kun keskustellaan maahanmuutosta. Varsinkin aiemmin keskustelua on käyty siten, etteivät maahanmuuttajat itse ole päässeet siihen osallisiksi. Nykyään tilanne on parempi, ja esimerkiksi tämän seminaarin tarkoitus oli, että myös maahanmuuttajataustaisilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua keskusteluun. Tänä syksynä järjestetään myös useita maahanmuuttodialogeja, joiden tavoitteena on lisätä keskustelua ja ymmärrystä eri ihmisten ja ihmisryhmien välillä.

Q&A-osuudessa keskusteltiin siitä, että työperäisen maahanmuuton tukemisen lisäksi olisi tärkeää tukea myös muuta maahanmuuttoa: työmarkkinoille eivät osallistu pelkästään työperusteisesti maahan muuttavat, vaan myös esimerkiksi näiden perheenjäsenet haluavat työllistyä.

Sujuvasti Suomeen ja pysyväksi osaksi yhteiskuntaa

Sujuvasti Suomeen ja pysyväksi osaksi yhteiskuntaa -paneelikeskustelussa etsittiin keinoja pärjätä globaalissa kilpailussa osaavasta työvoimasta ja pohdittiin sitä, miten tänne muuttaneet kokisivat itsensä tervetulleiksi ja jäisivät maahan pysyvämmin. Keskustelemassa olivat Väestöliiton tutkimusjohtaja, tutkimusprofessori **Anna Rotkirch**, Teknologiateollisuuden varatoimitusjohtaja **Minna Helle**, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:n toimitusjohtaja **Timo Lappi**, työ- ja elinkeinoministeriön maahanmuuttojohtaja **Sonja Hämäläinen**, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry:n puheenjohtaja **Konstantin Kouzmitchev** sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuspäällikkö **Shadia Rask**. Paneelin moderaattorina toimi sisäministeriön maahanmuutto-osaston ylläjohtaja **Minna Hulkkonen**.

Anna Rotkirch toi keskustelussa esille maahanmuuttopolitiikan yhteyksiä väestöpolitiikkaan ja totesi, että maahanmuuttopolitiikka liittyy läheisesti muun muassa perhepolitiikkaan. Rotkirch korosti myös, että on tärkeää tunnistaa, mitkä väestöryhmät Suomeen haluavat muuttaa.

Minna Helle korosti osaajien tarvetta: työvoimapula esimerkiksi teknologiateollisuudessa on niin suuri, että ilman maahanmuuttoa ei selvitä. Tarvittaisiin yhteinen kansallinen näkemys, jotta maahanmuuton edistämiseksi olisi poliittinen tuki hallituksesta riippumatta. Timo Lappi totesi työvoimapulasta tulleen matkailu- ja ravintola-alalla toimintojen ylläpitämisen este. Työvoiman kasvattamisella on kiire ja Suomi tarvitsee kaikenlaisia osaajia, ei pelkästään korkeakoulutettuja.

Sonja Hämäläinen totesi osaajien kansainvälisen muuttoliikkeen olevan nimensä mukaisesti jatkuvaa liikettä: osa tulee Suomeenkin vain väliaikaisesti. On tärkeää rakentaa yhteinen tilannekuva ja varmistaa, että Suomi saa toimialakohtaisesti tarvitsemaansa osaamista. Uusia rakenteita TEM:n hallinnonalalle on jo lähdetty tekemään. Ne on jatkossa vakiinnutettava ja palvelut skaalattava osaajatarpeen mukaan.

Konstantin Kouzmitchev toi keskusteluun koulutusperäisen maahanmuuton näkökulman. Kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvattamiseen tarvitaan mukaan kaikki: valtionhallinto ja poliittiset päättäjät, yliopistot ja työelämä sekä yhteiskunnan ja asenneilmapiirin muutos. Shadia Rask totesi merkittävimmän työllistymisen esteen olevan puutteelliseksi koettu suomen ja ruotsin kielen taito. Rask nosti esiin erilaisia monimuotoisuutta edistäviä rekrytointikeinoja, joiden avulla THL:ssä oli onnistuttu rekrytoimaan eri taustoista tulevia työnhakijoita.

Paneelikeskustelussa nousi erityisesti esille tarve ajattelutavan muutokseen, joka on jo käynnissä: on yleisesti tunnustettu fakta, että Suomi tarvitsee maahanmuuttoa. Seuraavaksi pitää päästä pohtimaan, mitä voimme tehdä maahanmuuton edistämiseksi. Toimialakohtaisuus on tässä tärkeää, sillä eri toimialoilla tarvitaan erilaista maahanmuuttoa.

Lisäksi keskusteltiin siitä, että työperäisen maahanmuuton sijaan pitäisi puhua työhön johtavasta maahanmuutosta. Ihmisille pitäisi pystyä luomaan polkuja työelämään riippumatta siitä, millä perusteella he Suomeen tulevat.

Huomiota kiinnitettiin siihenkin, että rakenteellisesta syrjinnästä ja rasismista on tärkeää puhua – Suomessa on edelleen paljon rakenteita, jotka vaikeuttavat muualta tulevien palkkaamista. Tärkeäksi koettiin myös sen ymmärtäminen, että puhumme ihmisistä, jotka tulevat tänne sillä kielitaidolla ja kulttuuritaustalla, joka heillä on. Yhteiskunnan tulee olla vastaanottavainen, ja myös työyhteisöissä pitää panostaa siihen, että kaikista kieli- ja kulttuuritaustoista tulevat ihmiset tuntevat olonsa tervetulleiksi.

Suomi tarjoaa turvaa ja pysyy turvallisena

Suomi tarjoaa turvaa ja pysyy turvallisena -paneelissa pohdittiin sitä, miten entistä moninaisemmassa yhteiskunnassa voisimme yhdessä lisätä kaikkien täällä asuvien turvallisuuden tunnetta. Vastaanottavainen, yhtenäinen ja turvallinen yhteiskunta on myös Suomen valttikortti kilpailtaessa osaavasta työvoimasta. Keskustelemassa olivat Suomen Pakolaisavun toiminnanjohtaja **Annu Lehtinen**, Vuoden pakolaisnainen **Sara Al Husaini**, Siirtolaisuusinstituutin toimitusjohtaja **Saara Pellander**, Poliisihallituksen poliisiylijohtaja **Seppo Kolehmainen** ja MDI:n johtava asiantuntija **Timo Aro**. Paneelin moderaattorina toimi Euroopan muuttoliikeverkoston Suomen johtaja **Rafael Bärlund**.

Annu Lehtinen toi esille puheenvuorossaan, että maahanmuutto ja moninaisuuden hallinta kaipaavat systeemistä kokonaisuuden hallintaa ja koordinoitua sekä tiedonkeruuta, jotta kukaan ei jää marginaaliin ja kaikkien hyvinvointia voidaan tukea yhdenvertaisesti. Sara Al Husaini korosti, että epäkohdista on puhuttava laajemmin, ei vain yksisuuntaisesti. Maahanmuuttajat on saatava osaksi keskustelua.

Saara Pellander nosti esiin kysymyksen siitä, kenestä puhumme, kun puhumme Suomen turvallisuudesta. Me–he-ajattelusta on päästävä kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Seppo Kolehmainen totesi, että poliisin tulee oma-aloitteisesti osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kaikki tulee ottaa osallisiksi ja yhteiskunnallisista ilmiöistä on tiedotettava reaaliaikaisesti, sekä hyvässä että pahassa. Myös Timo Aro korosti osallisuuden merkitystä maailman parhaan maahanmuuttokokemuksen saavuttamisessa. Käsitteistöä on neutralisoitava ja ilmiön monimuotoisuuteen liittyvää ymmärrystä lisättävä.

Keskustelua käytiin laajan turvallisuuskäsitteen pohjalta. Paneelikeskustelussa koettiin erityisen tärkeäksi osallisuuden vahvistaminen, sillä osallisuus yhteiskuntaan on tekijä, joka on omiaan kasvattamaan turvallisuuden tunnetta. Tärkeäksi nähtiin myös luottamus viranomaisiin.

Lisäksi esille nostettiin se, että turvallisuuden tunteen vahvistaminen on koko yhteiskunnan yhteinen projekti. Esimerkiksi maahanmuuttajien omat järjestöt tekevät todella paljon työtä turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi. Maahanmuutto on Suomelle pitkällä aikavälillä myös taloudellisen turvallisuuden tae.

Paneelien jälkeen järjestettiin erillinen *purkuhetki*, jossa yleisö pääsi osallistumaan keskusteluun ja esittämään kysymyksiä. Paneelien purussa keskusteltiin muun muassa siitä, miten tulevaisuudessa normalisoimme suhtautumisemme Venäjään ja venäläisiin, sekä nostettiin esille valtion ja kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön tärkeys.

Lisäksi osallistujien joukosta nostettiin esille se, että keskustelua käydään herkästi hyvin Suomi-keskeisesti. Meidän pitäisi puhua myös siitä, mitä Suomeen tulevat osaajat tarvitsevat. Maahanmuuttajista ei pitäisi keskustella pelkästään hyödykkeinä. Ihmisen ja inhimillisyyden pitäisi olla keskustelun keskiössä.

Maahanmuuttodialogeissa rakennettiin yhteistä ymmärrystä maahanmuuttajien työllistymisen haasteista

Kahdessa maahanmuuttodialogissa keskusteltiin kokemuksista maahanmuuttajien työllistymisestä. Erätauko-menetelmällä käydyissä luottamuksellisissa dialogeissa korostettiin osallistujien pyrkimystä kuunnella, olla läsnä ja etsiä yhteistä muiden keskustelijoiden kanssa. Kaikki dialogin osallistujat edustivat erilaisia lähtökohtia ja puhuivat omista kokemuksistaan.

Alkuvuodesta 2022 julkaistaan yhteenveto kaikista syksyn aikana käydyistä maahanmuuttodialogeista. Yhteenvetoa hyödynnetään maahanmuuttopolitiikan suunnittelussa sekä ulkomaalaislain kokonaisuudistuksessa.

Äkillisten muutosten toteuttamisesta kohti pitkäjänteisempää päätöksentekoa

Suomen Punaisen Ristin pääsihteeri **Kristiina Kumpula** tarkasteli puheenvuorossaan Suomea maahanmuuttomaana erityisesti humanitaarisesta näkökulmasta. Kumpula totesi, että meidän ei pitäisi puhua maahanmuuttajista rikkautena, uhkana, aaltona tms., vaan siitä, että suomalainen yhteiskunta on monimuotoinen. Vaikka Suomella on maailman mittakaavassa lyhyet perinteet maahanmuuttomaana, maahanmuutto tai siitä käytävä keskustelu ei ole uutta.

Kumpulan mukaan ihmisillä on tapana ratkaista ongelmia sillä hetkellä, kun ne ilmestyvät, mutta päätöksiä tehdessä pitäisi pystyä arvioimaan myös päätösten pitkän tähtäimen vaikutuksia maahanmuuttoon. Äkillisten muutosten keskellä kokonaiskuva jää usein hahmottamatta, mutta onnistunut maahanmuuttopolitiikka on pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista. Maahanmuutto on pysyvä ja tavanomainen osa yhteiskuntaa – siihen liittyviä kysymyksiä ei ratkaista muusta kehityksestä erillisinä pikaratkaisuuina.

Tulevaisuudessa pitäisi muistaa, että suojelun tarve ei ole kadonnut: mahdollisuus turvapaikkaan on oikeus, josta ei pidä luopua. Ihmisiä tulee kohdella ensisijaisesti ihmisinä eikä ulkomaalaisina. Laajamittaiseen maahantuloon tulee varautua perusoikeuksia kunnioittaen. Yhdenmukaiset menettelyt tulee varmistaa, kun lainsäädäntö siirtyy yhä enenevässä määrin EU-tasolle. Yhteisöjen roolia ei saa unohtaa – mitä enemmän ihmiset pystyvät kiinnittymään yhteisöönsä, sitä turvallisemmaksi yhteisö tulee. Yhteistyön merkitys

on suuri, kun yhteisenä tavoitteenamme on apua tarvitsevien auttaminen, toimiva järjestelmä ja kaikille turvallinen yhteiskunta.

Loppuyhteenvedo

Sisäministeriön maahanmuutto-osaston ylijhtaja **Minna Hulkkonen** lopetti seminaarin päätössanoillaan. Hulkkonen korosti päivän aikana käytyihin puheenvuoroihin viitaten, että haluamme sisäministeriössä olla tekemässä kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä maahanmuuttopolitiikkaa ja toivomme, että tämä näkyy myös seuraavassa hallitusohjelmassa. Keskeinen lainsäädäntömme on tärkeää päivittää vastaamaan tämän päivän tarpeita, ja siksi haluamme aloittaa ulkomaalaislain uudistamisen seuraavalla hallituskaudella. Haluamme myös omalta osaltamme kehittää maahanmuutosta käytävää keskustelua ja panostaa maahanmuuttajien osallisuuden lisäämiseen.

Seminaarin lopuksi yleisöltä kysyttiin vielä, mikä on heidän mielestään tärkein kehityskohde maahanmuuttopolitiikassa juuri nyt. Vastaukset osoittivat, että tärkeimpänä kehityskohdeena nähtiin osallisuus. Muita tärkeiksi koettuja kehityskohdeita olivat mm. perheenyhdistäminen, ajattelutavan muutos ja oleskeluluvat Suomessa jo oleville ihmisille.